

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ПІРАТСТВОМ

М. М. Гурай,
студентка ОКР «Магістр»
Науковий керівник: В. А. Довженко,
кандидат економічних наук, доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Висвітлено проблеми піратства в Україні. Викладена суть Інтернет піратства. Визначено наслідки порушення прав авторського права і суміжних прав.

Ключові слова: піратство, комп'ютерне піратство, неліцензійне програмне забезпечення, технічний прогрес.

Сьогодні, коли комп'ютер та вихід в Інтернет є майже у кожного українця, широкого поширення набуло таке поняття як «піратство». Згідно п.«б» ч. 1 ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] *піратство у сфері авторського права – це опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.*

В Україні, як і в багатьох країнах світу, люди часто використовують неліцензійне програмне забезпечення, але українські масштаби набагато крупніші. Слава України, як країни з одним із найвищих рівнів комп'ютерного піратства, відома далеко за її межами. Всесвітньо відомий журнал Wired [2] навіть відрядив к нам одного зі своїх журналістів, а потім тисячі читачів цього видання по всьому світу побачили наступні рядки:

«Ласкаво просимо в Україну, де комп'ютерне піратство стало елементом національної гордості ... Моя прогулянка починається на ринку "Петрівка", що розкинувся під відкритим небом північного Києва ... лотки виблискують CD, CD-ROM, DVD і відеокасетами за ціною від 40 центів до 3\$... Мій погляд привертає диск групи "Metallica", завдяки формату MP3 на диск помістилося 9 альбомів, 123 композиції музики в стилі heavymetal. Ціна: 3долари. В Америці ж тільки одні відрахування музикантам, видавцеві і звукозаписної компанії склали б 27\$... Коли мені на очі потрапила копія Microsoft Office XP за 2.20\$ (в той час як в США це програмне забезпечення коштує 580\$), я запитав: "Де це зробили?", продавець, розриваючись від почуття патріотизму, відповів: "Тут, у Києві" ... [2, 3]».

Асоціація виробників програмного забезпечення (Business Software Alliance, BSA) в партнерстві з компанією IDC, провідною міжнародною компанією в галузі досліджень ринку, в 2010 р. опублікували результати сьомого щорічного міжнародного дослідження рівня комп'ютерного піратства[4].

Метою даного дослідження є аналіз розвитку *піратства* в Україні, розгляд умов його поширення, сформувані та розглянути основні проблеми ведення піратської діяльності в Україні, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Незважаючи на глобальну економічну кризу, на багатьох ринках відзначено зниження рівня піратства (54 країни), в той час як збільшення – всього в дев'ятнадцяти з більш ніж ста охоплених дослідженням країн світу. Тим не менш, глобальний рівень піратства піднявся з 41% до 43%, переважно в результаті активного зростання ринків з високим показником піратства, таких як Китай, Індія, Бразилія, які збільшили свою частку присутності на

світовому ринку. Згідно з даними дослідження, Україна третій рік поспіль демонструє зростання рівня піратського програмного забезпечення, який досяг 86% (2010 р.), і вивів країну на 7-е місце в світі. За даними BSA, комерційна вартість неліцензійного програмного забезпечення, встановленого на персональні комп'ютери в нашій країні в 2010 р., досягла рекордних 571 млн. доларів США.

Таким чином, боротьба з *комп'ютерним піратством* та охорона авторських прав зараз є однією з актуальних проблем світу, та й України в тому числі. З піратством на ринку інтелектуальної власності ведуть боротьбу не тільки державні органи, які виявляють та припиняють правопорушення, а й легальні виробники об'єктів авторського права.

Суть Інтернет піратства полягає у відтворенні і розповсюдженні мережею Інтернет фільмів, музичних творів, комп'ютерних програм, іграшок, інших об'єктів інтелектуальної власності, без дозволу автора або іншої особи, яка має авторське право і/або суміжні права, або без виплати винагороди за використання творів у встановленому законом порядку.

Поширення Інтернет піратства відбувається завдяки таким чинникам як:

- розвиток Інтернет технологій – Інтернет стає більш швидким та якіснішим;
- збільшення Інтернет аудиторії. Наприклад, в Україні в 2015 році доступ до всесвітньої мережі мали 21,8 млн. користувачів і їх кількість зростає з року в рік;
- недосконалість законодавства та відсутність дієвого механізму впливу на порушників авторського права і суміжних прав в Інтернеті.

Інтернет піратство має глобальний характер, його неможливо побороти в окремій країні. Але світова спільнота і кожна країна намагається розробити дієвий

механізм спрощеного та прискореного захисту авторського права в мережі Інтернет. На це спрямовані такі законодавчі акти та законопроекти як:

- Директива ЄС «Про електронну комерцію» № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 року;
- Закон HADOPI, Франція, 2009;
- DigitalMillenniumCopyrightAct (DMCA), США, 1998;
- SOPA (StopOnlinePiracyAct), який знаходиться на розгляді в Палаті Представників США з 26.10.2011;
- ACTA – TheAnti-CounterfeitingTradeAgreement та інші.

Деякі аспекти сучасного стану Інтернет піратства та боротьби з ним характеризують наведені нижче дані:

Середня відстань в днях (вікно) між першим виходом фільму в кінотеатрах і появою піратської копії фільму в Інтернеті в 1-му кварталі 2016 року була 9,0 днів, а у 1-му кварталі 2015 року – 10,5 днів, тобто зменшилась. Вікно між датою кіно театрального релізу фільму і появою якісної піратської копії цього фільму також зменшилось: 34,5 днів в 1-му кварталі 2016 проти 63,0 днів в 1-му кварталі 2015 року.

Станом на березень 2016 року кількість користувачів піратських сайтів з он-лайн відео посиланнями (streamingvideolinksites) виросла в порівнянні з 4-м кварталом 2015 року: 77,4 млн. користувачів 10 найбільш популярних 10 сайтів проти 74,8 млн. Також виросла кількість користувачів сайтів, які безпосередньо надають можливість он-лайн перегляду (streamingcyberlockersites) – 83,7 млн. на кінець 1-го кварталу 2016 проти 81,4 млн. на кінець 4-го кварталу 2015.

Кількість користувачів найбільш популярних сайтів, які надають можливість завантажувати файли з аудіовізуальними творами (directdownloadlinksites) також

зросла на 6,9% протягом 1-го кварталу 2016 року. В той же час кількість користувачів найбільш популярних файлообмінних сайтів знизилась – 67,4 млн. на кінець 1-го кварталу 2016 проти 70,1 млн. на кінець 4-го кварталу.

Розподіл піратських інтернет ресурсів в залежності від методу піратства стоном на березень 2016 року (виходячи із кількості користувачів):

Топ 10 найбільш популярних піратських сайтів з он-лайн відео посиланнями (streamingvideolinksites) та сайтів, які безпосередньо надають можливість он-лайн перегляду (streamingcyberlockersites) на кінець березня 2016:

Файло обмінні *піратські сайти* (directdownloadcyberlockers) станом на кінець березня 2016 року використовують лише 6,9% користувачів.

Біт-торрент портали стали менш популярні в 1-му кварталі 2016 року у порівнянні з 4-м кварталом 2015: 71,9 млн. користувачів проти 72,7 млн. в 4-му кварталі.

Умовно можна визначити дві групи осіб, які здійснюють піратську діяльність. До першої групи належать безпосередньо особи, зайняті у легальному виробництві та тиражуванні об'єктів авторського права, або які мають доступ до легального виробника. Другу групу складають особи, які виготовляють продукцію контрафактним способом. На рівні держави шляхом використання різних механізмів впливу на виготовлення та збут піратської продукції найбільш дієвим є зменшення чисельності саме другої групи осіб, які займаються піратською діяльністю. Набагато складніше впливати на першу групу піратів, оскільки, з одного боку, їх важко відстежити, а з іншого – виготовлена ними піратська продукція за якістю приближується до легальної[5].

Соціальну природу захисту авторського права потрібно розглядати не тільки в нормативно-правовому аспекті як сукупність норм, а й як соціально-правове

явище. Охорона права інтелектуальної власності вимагає створення соціальної антикриміногенної ситуації в суспільстві, коли б вчинення злочинів викликало адекватне реагування, відновлення правового порядку та порушених прав, попередження злочинів як з боку винних, так і з боку осіб, які б в умовах безкарності вдалися до вчинення злочину [5].

В українському суспільстві склалися дві протилежні ідейно-правові позиції. Прибічники першої позиції, носіями якої є суб'єкти законодавчої ініціативи, контролюючі органи, імпортери та суб'єкти права інтелектуальної власності, вважають, що це є зло для суспільства та економіки країни. А інша позиція полягає в тому, що серед продавців, виробників-бізнесменів та більшості споживачів існує думка, що це є ніби благо й захист для населення від поширення занадто дорогої ліцензованої продукції.

Піратство завдає шкоди усім, хто задіяний у процесі створення, відтворення і розповсюдження об'єктів авторського права. Автори не отримують винагороди за використання своїх творів; видавці, виробники фонограм, розповсюджувачі – не отримують відповідного прибутку та втрачають частину потенційних покупців; покупці – з одного боку, мають комерційну вигоду, купуючи дешеві піратські твори, а з іншого – користуються неякісною продукцією (в більшості випадків); держава – не отримує відповідних відрахувань до бюджету за використання об'єктів авторського права, в результаті чого скорочуються видатки на культуру. Таким чином, на рівні держави піратство створює загрозу для розвитку національної культури, оскільки автори, видавці, виробники фонограм та інші особи, які сприяють авторам у розповсюдженні їх творів, втрачають фінансову підтримку. Піратство робить невігідним витрачання часу, зусиль, досвіду для створення нових,

оригінальних, якісних творів, внаслідок чого споживач продукту культури вимушений задовольняти свої культурні потреби другорядною продукцією, яка не є продуктом вищого ґатунку як за змістом, так і за формою [5].

Технічний прогрес завдяки новітнім технологіям став для піратів надійним та простим засобом у незаконному виготовленні творів, що є об'єктами охорони та захисту авторським правом.

Класичним підходом до класифікації порушень у сфері авторського права є їх поділ на ті, що порушують майнові права й інтереси та ті, що порушують особисті (немайнові) права суб'єктів авторського права.

Підсумовуючи вище сказане, варто зазначити, що стрімкий розвиток цифрових технологій, з їх невичерпними можливостями щодо перетворення будь-якого об'єкта авторського права у цифрову форму, створив серйозну загрозу для ефективного застосування існуючих способів захисту авторського права і суміжних прав, оскільки відбувається розрив між конкретним правопорушенням та конкретними способами захисту від такого правопорушення. Тому при класифікації порушень авторського права і суміжних прав слід враховувати: по-перше, відомі та нові способи використання об'єктів авторського права і суміжних прав; по-друге, нові, раніше не відомі та технічно складні способи порушення авторського права і суміжних прав; по-третє, відповідні та адекватні порушенням способи цивільно-правового захисту [5].

Захист авторських й суміжних прав, залежно від ступеня і характеру їхніх порушень, може передбачати цивільно-правову, адміністративну й кримінальну відповідальність, які регламентуються Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими спеціальними законами і кодексами.

На жаль, таке поняття як «охорона», так само, як і поняття «захист» не знайшли свого нормативного визначення, ані у чинному ЦК України, ані у Законі України «Про авторське право і суміжні права». Разом з тим, зазначені закони встановлюють загальні умови і способи захисту цивільних прав та інтересів. При цьому умови захисту як особистих, так і майнових авторських та суміжних прав базуються на загальній моделі захисту суб'єктивних цивільних прав, але з певною специфікою. Тому характер порушення авторського права і суміжних прав обумовлює порядок та межі реалізації конкретних способів захисту, які своєю чергою застосовуються шляхом здійснення комплексу узгоджених дій, спрямованих на захист суб'єктивних прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав.

В сучасних умовах глобалізації інформаційного суспільства захист авторського права потребує ще більшої уваги, ніж раніше, використання новітніх заходів охорони, які б постійно розширювались та оновлювались в залежності від темпів розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права»: за станом на 9 травня 2011 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1993.
2. <http://www.wired.com>(офіційний сайт журналу «Wired»)
3. <http://www.crimereasearch.ru/library/Gorb6.htm> (стаття Р.Горбенко «Компьютерное пиратство на Украине стало «культурным»»)
4. Дані результатів дослідження Асоціації виробників програмного забезпечення (BusinessSoftwareAlliance, BSA). – Режим доступу до даних<http://portal.bsa.org/globalpiracy2010/index.html>.

5. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 6. – С. 3–13.

6. Ковальський В. Захист права інтелектуальної власності. Проблема контрафакту / В. Ковальський // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 6. – С. 12–18.